

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΠΟΛΥΒΙΟΥ

Η σημερινή επέτειος της 28ης Οκτωβρίου ήταν η αφορμή για μια συνέντευξη με τον ιστορικό ερευνητή του Πανεπιστημίου Κύπρου, Πέτρο Παπαπολυβίου. Μιλήσαμε για το έργο του, τις δύο του πατρίδες Λάπθο και Θεσσαλονίκη, αλλά και για το πάντα επίκαιρο ζήτημα της συγγραφής των Βιβλίων της Ιστορίας.

Η ιστορία δεν πρέπει να δικαιώνει πολιτικές επιλογές, αλλά να ερμηνεύει τεκμηριωμένα τα γεγονότα

> «Το Κυπριακό είναι μάθημα που πρέπει να διδάσκεται προς αποφυγήν στις διεθνείς διπλωματικές Ακαδημίες»

ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ ΑΡΟΥΣΙΩΤΟΥ

Ποιος είναι ο ρόλος του ιστορικού ερευνητή στις μέρες μας;

Ο ιστορικός, ένας επαγγελματίας που ερευνά το παρελθόν, ζώντας στην ημικατεχόμενη Κύπρο αντιμετωπίζει το φαινόμενο της καταστροφής μεγάλου μέρους του αρχαιολογικού μας πλούτου, εξαιτίας της τουρκικής εισβολής του 1974. Από αυτή την άποψη, πολλές φορές, ειδικά όταν δημοσιεύεις ή διασώζεις ιστορικές πηγές και έγγραφα που έχουν σχέση με την κατεχόμενη γη μας, νιώθεις ότι βοηθάς και στη μάχη ενάντια στα τετελεσμένα της κατοχής.

Έχουμε συνείδηση ως Κύπριοι της σημασίας κάποιων παλιών αρχείων που μπορεί να βρίσκονται στο σπίτι μας; Δυστυχώς τα πράγματα λίγο-πολύ είναι απογοητευτικά. Πριν μερικά χρόνια ρώτησα έναν ανώτερο πολιτειακό άρχοντα τι θα κάνει το αρχείο του και μου απάντησε «όταν πεθάνω ό,τι θέλετε εσείς οι ιστορικοί γράψτε για μένα». Πλην ειλαίστων μονωμένων εξαιρέσεων, δεν υπάρχει ενδιαφέρον από τους πολιτικούς, το κράτος, την Εκκλησία, τους ιδιώτες. Αν και υπάρχει μεγάλο βάρος της ιστορίας στον τόπο μας, δεν υπάρχει αρχαιολογική συνείδηση και κουλτούρα.

Ποιοι γράφουν την ιστορία, οι επώνυμοι ή οι ανώνυμοι; Ένας παλιός μου καθηγητής έλεγε ότι η ιστορία είναι η κατ'εξοχήν δημοκρατική επιστήμη, διότι είναι ανοικτή σε όλους. «Γράφουν την ιστορία» οι συντελεστές των γεγονότων, αλλά και ο καθένας με τις αναμνήσεις, την έρευνα, ή τα σκόλια του, χωρίς να σημαίνει ότι όλοι γίνονται ιστορικοί. Στην Κύπρο, ό,τι και να γράψει κανείς για την νεότερη μας ιστορία είναι πρωτότυπο μια που πολλοί τομείς είναι ανεξερεύνητοι. Μην ξεχνάμε ότι η σύγχρονη κυπριακή ιστοριογραφία ξεκίνησε ουσιαστικά στη δεκαετία του '70. Αναβήνουμε από τους νέους ιστορικούς να ριζώνουν σε περιόδους που μέχρι τώρα ήταν σκοτεινές.

Συνέντευξη με τον καθηγητή, με τις δύο πατρίδες, τη Λάπθο και τη Θεσσαλονίκη

Όταν έχεις μνήμες από κάποια γεγονότα, μπορείς ως ιστορικός να είσαι αντικειμενικός; Ο ιστορικός επηρεάζεται από τις μνήμες και την κουλτούρα του, πρέπει όμως να προσεγγίζει τα ιστορικά γεγονότα χωρίς προκαταλήψεις και παρωπίδες. Έχουμε υποχρέωση να μελετούμε όλες τις πηγές και να μην αποσιωπούμε πράγματα και γεγονότα.

Ο τρόπος που διδάσκουμε την ιστορία; Εδώ υπάρχει ένα πρόβλημα. Πολλοί διδάσκουν ιστορία στην εκπαίδευση δεν διδάσκονται οι ίδιοι στο Πανεπιστήμιο νεότερη ιστορία, έτσι επαφίεται στη διάθεση και στις γνώσεις του εκπαιδευτικού στο πώς θα την διδάξει.

Είστε στην επιταμηγή επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας για τη συγγραφή των βιβλίων ιστορίας; Ναι, είμαστε όμως ακόμη στην αρχή. Τα βιβλία ιστορίας πρέπει να ανανεώνονται, να χρησιμοποιούνται νέες εκπαιδευτικές μέθοδοι και μέσα διδά-

σκαλίας, αλλά δεν μπορείς να παραποιείς τα γεγονότα. Μερικοί νομίζουν ότι πρέπει να προσαρμόσουμε το περιεχόμενο της διδασκαλίας μας ανάλογα με τη λύση του Κυπριακού. Εγώ πιστεύω ότι πρέπει να διδάσκουμε όσο το δυνατόν αντικειμενικότερα τα γεγονότα, να παραθέτουμε πολλές πηγές, και να βλέπουμε κατάματα την ιστορία με νηφαλιότητα και προβληματισμό.

Μα τα υπάρχοντα βιβλία ιστορίας δεν παραδέχονται τα δικά μας λάθη. Μέσα σε 50 ή 100 σελίδες είναι πολύ δύσκολο να περιγράψεις το τι έγινε στην Κύπρο στον 20ό αιώνα. Συνήθως αυτοί που γράφουν τα σχολικά βιβλία ακολουθούν, σε γενικές γραμμές, τα πορίσματα της σύγχρονης ιστοριογραφίας, η οποία είναι φτωχή για κρίσιμες περιόδους του Κυπριακού. Πολλά από τα λάθη μας διδάσκονται.

Υπάρχουν γεγονότα που δεν πρέπει να λέγονται; Κατά την άποψή μου, όχι. Αν μπει ο ιστορικός στη διαδικασία να κρύβει γεγονότα, τότε πρέπει να αλλάξει επάγγελμα.

Πώς πρέπει να διδάσκεται η σχέση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων; Πρέπει να μελετήσουμε την εικόνα, τα στερεότυπα και τη στάση που είχαν οι μεν για τους δε σε βάθος χρόνου. Για παράδειγμα, οι ελληνοτουρκικές συγκρούσεις στη Λεύκωσα το '64, δεν οφείλονται μόνο στον σπινθήρα που άναψε το δ'εμ-

βρη του '63, είκαμε ελληνοτουρκικές ταραχές στην περιοχή από το 1912. Δεν κάνει ιστορία για να κερδίσουν στην πολιτική. Αν η δουλειά σου βοηθάει και την πατρίδα σου, αυτό είναι άλλη υπόθεση.

Οι πολιτικοί καλοουπώνουν την ιστορία στα δικά τους μέτρα; Γίνεται ιδεολογική χρήση της ιστορίας και μάλιστα μιας διαστρεβλωμένης ιστορίας ιδωμένης με κομματικό φακό. Ακούω κάποιους να μιλούν με πάθος για ιστορικά γεγονότα και απору τι έχουν διαβάσει. Φέτος διδάσκει για πρώτη φορά τον αγώνα της ΕΟΚΑ και βλέπω τα στερεότυπα που φέρνουν την παιδεία από το σπίτι, τη γειτονιά, το κόμμα.

Ο ιστορικός ερευνητής μπορεί να πει αν δικαιώθηκαν εκείνοι που ξεκίνησαν τον αγώνα της ΕΟΚΑ ή ήταν λάθος επιλογή που οδήγησε στο '74; Αυτό είναι ένα σκληρό ερώτημα που νιώθεις συνεχώς να πλανάται στην Κύπρο, γιατί μιλώμε για έναν αδικαιωτο αγώνα, τον οποίο ακολουθήσε η προδοσία του '74 με το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή. Ο ρόλος όμως της ιστορίας δεν είναι να δικαιώνει τις πολιτικές επιλογές, αλλά να ερμηνεύει τεκμηριωμένα τα γεγονότα.

Ποια είναι η άποψη του Πέτρου Παπαπολυβίου; Επειδή είχα την τύχη ξεκινώντας τις μεταπτυχιακές μου σπουδές να ερευνώ συστηματικά την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης στη Θεσσαλονίκη, πιστεύω ότι

«Αν έμπαιναν σε δημοψήφισμα οι συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου τι θα γινόταν;»

Μελετήσατε την 28η Οκτωβρίου; Στην Ελλάδα, έχω ερευνήσει τα αρχεία των κοιμητηρίων και των ληξιαρχείων της Θεσσαλονίκης, καταγράφοντας τους εκτελεσθέντες επί κατοχής και τα θύματα του πολέμου. Ήταν μια συγκλονιστική ερευνητική εμπειρία. Τα τελευταία χρόνια, με δυο μεταπτυχιακούς μου συναργάτες, καταγράψαμε 20.000 περίπου Κυπρίους που πολέμησαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ο κατάλογος σύντομα θα βγει στο διαδίκτυο.

Ως καθηγητής τι λέτε για την 28η Οκτωβρίου; Είναι μια σημαντική ημερομηνία. Δεκαετοκτώ χρόνια μετά τα τραγικά γεγονότα της Σμύρνης και της Μικρασιατικής καταστροφής βρήκε τη δύναμη ο Ελληνισμός να αντισταθεί σε μια ισχυρότερη χώρα και μάλιστα σε μια περίοδο που η υπόλοιπη Ευρώπη, εκτός της Μεγάλης Βρετανίας, είχε πτωθεί και συνθηκολογήσει στο φασισμό. Είναι μια μεγάλη ημέρα για την Κύπρο, καθώς λόγω της ιταλικής επίθεσης και του ελληνικού «Όχι» άλλαξε αναπάνταχτα η πολιτική κατάσταση και τερματίστηκε η δικτατορία

της Παλμεροκρατίας.
Στην Θεσσαλονίκη... γνώρισα και παντρεύτηκα τη σύζυγό μου Μαρία Ελευθεριάδου και αποκτήσαμε τρία παιδιά. Είναι η πόλη όπου σπούδασα, έζησα πολλά χρόνια της ζωής μου και εκεί ζουν πολλοί και αγαπημένοι φίλοι και συνάδελφοι.

Ζείτε στη Θεσσαλονίκη όταν κλείσει το Πανεπιστήμιο Κύπρου; Ναι, στη βιβλιοθήκη μου βρίσκω την ημερίδα που μου λείπει στη Λευκωσία και είναι απαραίτητη για το γράψιμο και την προετοιμασία της επόμενης χρονιάς.

Κώς βρεθήκατε στο Πανεπιστήμιο Κύπρου; Από τη στιγμή που το κύριο συγγραφικό μου έργο ήταν για την Κύπρο, όταν προέκυψε μια θέση έλθα, σε μια περίοδο κρίσης για τον τόπο, πριν το δημοψήφισμα του 2004.

Πώς ζήσατε ως ιστορικός την εποχή εκείνη; Αναρωτιέμαι αν έμπαιναν οι συνθήκες Ζυρίχης - Λονδίνου σε δημοψήφισμα τι θα γινόταν; Ειδικά για τους πρόσφυγες ήταν φοβερή η εσωτερική πάλη που να πάρει τη σωστή απόφαση.

Είστε σε μια επιτροπή για συγκέντρωση υλικού για τον «Φάκελο της Κύπρου»; Η εμπλοκή του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, αφορά στην επιστημονική καθοδήγηση της αρχαιολογικής έρευνας μιας ομάδας μεταπτυχιακών φοιτητών, για τη συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων που θα βοηθήσουν την επιτροπή της Βουλής στο πόρισμά της. Είναι μια έρευνα που δημιουργεί, επίσης, συγκλονιστικά συναισθήματα.

Θα εκδώσετε κάτι για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ; Ναι, ελπίζω να εκδώσω μέρος της αλληλογραφίας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, του Στρατηγού Γρίβα και του Σάββα Λοϊζίδη, που θα είναι μια τομή στην ιστοριογραφία της ΕΟΚΑ.

Είστε σε μια επιτροπή για συγκέντρωση υλικού για τον «Φάκελο της Κύπρου»; Η εμπλοκή του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, αφορά στην επιστημονική καθοδήγηση της αρχαιολογικής έρευνας μιας ομάδας μεταπτυχιακών φοιτητών, για τη συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων που θα βοηθήσουν την επιτροπή της Βουλής στο πόρισμά της. Είναι μια έρευνα που δημιουργεί, επίσης, συγκλονιστικά συναισθήματα.

«Πατρίδα σου είναι εκεί που βρίσκονται τα βιβλία σου»

Πήγατε στο σπίτι σας στη Λάπθο που εγκαταλείψατε στα 14 σας χρόνια; Όχι, δεν βρήκα τη δύναμη. Πέρασα το οδοφράγμα μια φορά για να συναντήσω ένα φίλο μου Τουρκοκύπριο εθελοντή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στη Λεύκα, αλλά δεν επισκέφθηκα ακόμη το σπίτι μου. Ελπίζω να πάω κάποτε με την οικογένειά μου. Πριν ανοίξουν τα οδοφράγματα είχα αγωνιά να δεις πώς είναι το χωριό, το σχολείο σου, με το που άρχισαν να έρχονται οι φωτογραφίες της πραγματικότητας, ήταν ένα σοκ για όλους. Ο πόθος της επιστροφής όμως παραμένει.

Φοιτήσατε στο Γυμνάσιο Λαπθίου, μετά λόγω εισβολής βρεθήκατε στο ΙΓ Γυμνάσιο Αθηνών και στο Γυμνάσιο Κουφαλών Θεσσαλονίκης. Και τέλος, το 1978 στη Φανερωμένη, στη Λευκωσία. Η προσφυγιά είναι για όλους τραυματική. Πολλές οικογένειες βίωσαν και ζουν ακόμη ανέπρωτο και πολλαπλάσιο πόνο. Για τα παιδιά ήταν διαφορετικά και όλα έζησε ο καθένας θα τον συνοδεύουν για πάντα.

Η Θεσσαλονίκη είναι η δεύτερή σας πατρίδα; Ένας Βρετανός συγγραφέας που ζει στην Ελλάδα, ο Πάτρικ Λη Φέρμιρ, έχει πει ότι πατρίδα σου είναι εκεί που βρίσκονται τα βιβλία σου. Έτσι η Λάπθο είναι η πρώτη μου πατρίδα και η Θεσσαλο-

νίκη η δεύτερη.
Γιατί επιλέξατε τις σπουδές ιστορίας; Από παιδί διάβαζα ιστορικά και λογοτεχνικά βιβλία, παλιές εφημερίδες και περιοδικά. Ο πατέρας μου είναι ιερέας και είχε μια καλή βιβλιοθήκη, ενώ δανειζόμουν βιβλία από όλες τις βιβλιοθήκες της Λαπθίου. Η έρευνα και η συγγραφή πάντα με γοήτευαν.

Τι διδάσκαλο κάνατε; Ασχολήθηκα με τη συμβολή των Κυπρίων εθελοντών στους Βαλκανικούς πολέμους και διερεύνησα τον αντίκτυπο των πολέμων στην εξέλιξη του εθνικού κινήματος αλλά και στις σχέσεις με τους Τούρκους της Κύπρου.

Γιατί επιλέξατε τη διδασκαλία; Η χαρά της διδασκαλίας είναι μοναδική. Είναι μεγάλη υπόθεση να πασχίζεις να μεταδώσεις όσο μπορείς στα νέα παιδιά τις γνώσεις σου και να τους μαθαίνεις «πώς να μαθαίνουν».

Επιλέγουσιν οι νέοι το τμήμα Ιστορίας; Ναι, φέτος το τμήμα μας ήταν δεύτερο στις επιλογές των πρωτοετών φοιτητών της Φιλοσοφικής, μετά το τμήμα Κλασικών Σπουδών. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο στην Κύπρο, υπάρχει διεθνώς μια στροφή στην Ιστορία.

Πώς ήταν τα χρόνια που διδάσκατε τους αποδήμους μας στο Βόρειο Λονδίνο; Ήταν ιδιαίτερα αποδοτικά. Είχα πάρει υποτροφία για έρευνα ενός χρόνου και τελικά μεί-

ναμε πέντε. Τα πρώινα μελετούσα στο Δημόσιο Αρχείο και στη Βρετανική Βιβλιοθήκη και τα απογεύματα δίδασκα στα ελληνικά σχολεία για βιοποριστικούς λόγους. Απέκτησα εκεί πολλούς φίλους και έζησα από κοντά ορισμένες από τις πιο μαχητικές κινητοποιήσεις της Παροικίας μας για το Κυπριακό.

Η δεύτερη και τρίτη γενιά μεταναστών πώς αντιμετωπίζει τα ελληνικά; Για πολλά παιδιά είναι εξοτωτική η απογευματινή φρίτση που οι Έλληνες παροικιακοί σχολείς. Παρόλα αυτά χάρη στο ζήλο των γονιών τους και των ανθρώπων που στελεχώνουν τα σχολεία, τα περισσότερα παιδιά είναι ευτυχισμένα που διδάσκονται τα Ελληνικά.

Τι εκδόσεις ετοιμάζετε; Τη βιογραφία του Χριστόδουλου Σώζου, με την οποία ασχολούμαι εδώ και πολλά χρόνια και έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Ο δήμαρχος Λεμεσού ήταν, κατά την άποψή μου, η σημαντικότερη πολιτική φυσιογνωμία της εποχής του. Επίσης, ένα βιβλίο με τις αναμνήσεις και την αλληλογραφία ενός εθελοντή του Β' Παγκοσμίου πολέμου, από τα Κελδικά Λεμεσού, που έζησε για αρκετούς μήνες της γερμανικής κατοχής στη Θεσσαλονίκη και στη Σιθωνία Χαλκιδικής. Τέλος, την έκδοση του Μπρώου των Κυπρίων εθελοντών του Β' Παγκοσμίου πολέμου.

Το ΠΙΚ και τα λάθη του

Τι κάνει ένας ιστορικός ερευνητής στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΠΙΚ; Ήταν μια τιμητική πρόταση που αποδέχτηκα. Αν λειτουργούσα ως ιστορικός και ως επιστήμονας να βοηθώ, στη διάσωση και επιστήρηση του Αρχείου του, για παράδειγμα, και όχι μόνο.

Μπορεί το Συμβούλιο να κάνει τόμους; Υπάρχει η διάθεση, που σκοντάφτει πάνω στα χρόνια προβλήματα του Ιδρύματος. Πιστεύω ότι είναι λάθος να μπει στο ΠΙΚ στη διαδικασία ανταγωνισμού με τα ιδιωτικά κανάλια και πράγματι να φροντίζει για την ποιοτική αναβάθμιση των προγραμμάτων του, ανεξάρτητα της πρόσκαιρης τηλεθέσης. Ένα άλλο δείγμα αναχρονισμού είναι όσα απαράδεκτα και απίστευτα καταγγέλλονται για πίεσεις και παρεμβάσεις στο έργο των δημοσιογράφων, τώρα που πλησιάζουν εκλογές.

Έχει τεκμηριωμένες καταγγελίες το Συμβούλιο; Προσωπικά, ξέρω μόνο όσα διαβάζω στις εφημερίδες.